

NILS-ERIC SANDBERG:

Att skriva på tvären

Det ekonomiska kåseriet är nog en skum skrivform i svensk debatt. Det räknas inte som vanligt underhållande kåseri eftersom det har ett allvarligt innehåll. Och det räknas inte som seriös kommentar eftersom det saknar allvarlig form. Den ironiska formuleringen är en naturlig del i anglosachsisk debatt – det vet alla som läst sin Bertrand Russell. Men i Sverige blir den lätt lite suspekt: en antydning om att skribenten inte riktigt tar saken på allvar.

Göran Albinsson Bruhner. **På tvären.** Timbro 1990

Misstron möter redan i det egna skräet: "Riktiga" ekonomer skriver allvarligt, med formler och fotnötter, och vill inte att analysen ska profaniseras av lättfärdiga ironier.

I det här perspektivet är det stilriktigt att Göran Albinsson Bruhner kallar både sin spaltvinjett i Svenska Dagbladet och sin nyskrivna essäsamling "På tvären". Han odlar nästan ensam i landet det ekonomiska kåseriet som konststart. Han analyserar ekonomiska problem med en (vanligtvis) ny ansats – på tvären. Och genom att skriva en elegant lättläst svenska bryter han mot praxis för hur ekonomisk analys ska formuleras.

"På tvären" är inte ett omtryck av redan publicerade artiklar, utan ett antal nyskrivna essäer. Tack vare gedigna ekonomiska kunskaper och en bred beläsenhet kan Göran Albinsson Bruhner analysera många olika ämnen – etik, oväsen, konsten att bedöma kvalitet, jämlikhet och avund, bedömning av kärnkraftens risker, industrialiseringens samspel med politiska idéer.

I några essäer saknar jag ett sista kapitel – det som diskuterar också motargumenten. Det som kallas jämlikhetssträvan är i många fall, med Göran A B:s ord, organiserad avund. Och han demonstrerar effektivt hur avundsprincipen brister i etik och logik. Men grundfrågan blir obesvarad: Vilka är de principiella argumenten mot idén om jämlikhet?

Göran gör en mördande inventering av argumenten för att kärnkraftverken i Sverige – några av de säkraste i världen – ska stängas av. Men jag saknar en fortsättning av resonemanget: Analysen av hur en extremt låg frekvens vägs mot en allvarlig konsekvens. Det är just i den här punkten kärnkraftsdebattens grundproblem måste formuleras och diskuteras. Detta är det intellektuella slagfält där kärnkraftens anhängare måste bemöta motståndet. Med lite förberedelse klarar de sig nog.

Det längsta kapitlet i boken beskriver hur industrialiseringen genererar och i någon mån påverkas av politiska idéer. I en briljant idéhistorisk inventering visar Göran Albinsson Bruhner att både Marx och hans numera statsfinansierade lärjungar varit antiindustriella. Men varken Marx eller dagens kulturskribenter har lyckats förklara varför industriarbetet är nedbrytande i en kapitalistisk fabrik men personlighetsutvecklande i en (likadan) socialistisk fabrik.

Men för dem som saknar sista utgången erbjuder essäerna en nyttig tankeövning. Göran Albinsson Bruhner formulerar en briljant spelöppning för den ekonomiska problemlösningen: det avslutande draget får läsaren klara själv.

Göran Albinsson Bruhner är ibland ironisk och elak, dock bara mot personer som genom sin rang och sina gärningar

förtjänar formuleringen. Stilen kanske uppfattas som prov på elakhet: Den som har kunskapen vill visa att den politiskt upphöjde inget vet eller begriper.

Men ironin kan också ha en annan funktion: att hålla den förskräckliga verkligheten på sådant avstånd att man kan hantera den.

KJELL M TORBIÖRN:

Let History Judge

Att som den ryske historikern Roy Medvedev ägna större delen av sin forskargärning åt att skildra Stalins mordiska regim kan knappast vara speciellt upplyftande, särskilt som många av hans egna anhängare fanns med bland offren. Ändå får man intrycket av att han är besatt av att i sitt monumentalverk "Let History Judge" uppenbara sanningen, hela den ofattbara sanning det innebär att Stalin, Lenins arvtagare, så totalt kunde usurpera ett system som ju ursprungligen var tänkt att leda till arbetarklassens slutliga frigörelse. Varje sida i det nästan 900-sidiga verket är den samvetsgranne krönikörens verk, men ett oändligt sorgset sådant – liksom om han genom att räkna upp namnen på tusentals offer kunde, om inte återuppväcka så ändå återuppräta dem; som om i avsaknaden av en straffande Gud historiebeskrivningen ("Let History Judge"), om än senkommen och ofullständig, skulle kunna fylla Hans funktion; som om det sovjetiska folket endast skulle kunna ta sig an framtiden om det erfarit allt om sitt förgångna.

Roy Medvedev: **Let History Judge**. Oxford University Press 1989

Medvedev söker svaren på gåtan Stalin redan i dennes georgiska barndom: en bestialisk och ständigt berusad far; en föga kärleksfull mor; präststudier, snart nog avbrutna, som uteslutande tycks ha bestått i litanierabblande och det tveklösa anammandet av dogmer. Finner vi i det sistnämnda en av orsakerna till Stalins sedermera fatala tilltro till radikala, skoningslösa lösningar på komplicerade problem såsom industrialisering och jordbruksutveckling? Möjligtvis, men samtidigt var, blev, Stalin en första rangens anti-ideolog, en nihilist som bara använde sig av ideologi för att främja sin egen makt, bryta ned allt motstånd.

Detta stod klart redan under 1890-talet och vårt sekels första årtionde, då den unge Stalin tyckts ha arbetat ömsom för den nybildade bolsjevistiska revolutionära rörelsen, ömsom för tsarens hemliga polis. Flera gånger landsförvisad till Sibi-